

LÁTOGATÁS

S A F F E R P Á L

A vendégek vasárnap ebédidőben jöttek, váratlanul, ami egy kicsit lerontotta a család hangulatát. A kislány ezt megérezte, és nem volt hajlandó puszkodni a messziről jött rokonokkal, és később se tudták rávenni, hogy szokása szerint verset mondjon vagy bármilyen más módon barátkozzon velük.

Tulajdonképpen a bácsitól félt, akinek az orrán nagy csontkeletes szemüveg villogott, amilyent ő még sohasem látott és akinek az asztalnál, evés közben, úgy csattogott a műfoga, mint a farkasé a rajzfilmben, amikor fel akarja falni a nyuszit.

A néni se tudta megszelídíteni. A bácsi mellett ült, tehát valamilyen képpen hozzá tartozott, és ez a gyereket mélységes gyanakvással töltötte el, mert szerinte tartozni csak apához és anyához lehetett. Ezenkívül a néni állandóan simogatta, becézgette a nagymamát, akit a gyerek nem szeretett, mert nagyothallott és ezért nem lehetett vele játszani, és különben is, amióta itt volt náluk, mindenki csak vele foglalkozott.

Ezért csődöt mondott minden édesgetés. A kislány két és fél éves volt, a világot a látható megnyilvánulásai szerint értelmezte, és a szavak még nem jelentettek számára tárgyi valóságot.

Most már régen vége volt az ebédnek, ott ültek valamennyien a nappaliban, apa és nagyanya a fotelben, anya a kerek puffon, a vendégek pedig a pamlagon. A sarokban villogott a televízió képernyője, mérközést közvetítettek, azt bámulták valamennyien, kivéve a nénit, aki fehér cérnával horgolt valamit. A gombolyag mellett hevert a pamlagon, és időnként, amikor az ujjára tekert belőle valamennyit, ugrott egyet, mint a pórázon rángatott kiskutyá.

A beszélgetés akadozva folyt, időjárásról, keresetről, és csak ak-

kor kapott egy kicsit életre, amikor a nagymama váratlanul megszólalt:

— Nem tudom, mi van a Jóskaékkal, már rég nem írtak.

— Hogyne írtak volna — válaszolta ingerülten apa —, a múlt héten írtak, csak maga elfelejtette.

— Ugye, mondom én, hogy nem írnak — folytatta a magáét a nagymama —, biztosan betegek.

— Betegek, persze... — morogta apa, és legyintett. Az öregasszony ezt is félreértette, és panaszos sértődött hangon motyogta magában.

— Neked mindegy lehet, de nekem nem. Nekem az is gyerekem, én mindet egyformán szeretem. Egy anyának egyformán fáj, akár melyik gyerekének van baja. Ti ezt nem tudjátok.

A bácsi a pamlag sarkába húzódott az ablak közelében, és nemigen vett részt a beszélgetésben. Láthatólag a televízió se érdekelte, inkább a kislányt nézte.

A gyerek pedig ott ült a szoba közepén a szőnyegen, körülötte heverték a játékaik, és várta, hogy valaki foglalkozzon vele. Hiába nézett azonban apára, anyára, még a nénire is, mindenki másfelé nézett és hallgatott, csak a lehalkított televízió motyogott valamit a sarokban. Mivel nem maradt más, a kislány ekkor óvatosan a bácsi felé sandított. Egy pillanatra összetalálkozott a tekintetük, a bácsi rámosolygott, ő pedig gyorsan elfordította a fejét. Hallgatózott. Várta, hogy mikor kezdenek a sarokban csattogni a fogak, de nem hallott semmit. Ismét a bácsira pislantott, de az most úgy tett, mintha nem venné észre, és csökönyösen kifelé nézett az ablakon.

— Mióta van már nálatok a mama? — kérdezte a néni.

— Három hónapja — mondta apa, és a tévébe bámult.

A nagymama hol apára nézett, hol a nénire, és a szájmozdulataikról próbálta leolvasni, hogy mit beszélnek.

— Három hónapja? Dehogy három hónapja. Az a Pista, aki nem írt három hónapja, nem a Jóska — tiltakozott a nagymama, mert csak ezt a két szót kapta el a beszélgetésből.

A kislány már nagyon unatkozott. Kipróbált módszeréhez akart folyamodni, hogy magára terelje a figyelmet, és már kezdett sírásra görbülni a szája, de ekkor történt valami. A néni nagyott rántott a cérnán, és a gombolyag legurult a padlóra.

— Editkém, vedd fel a nenának a cérnát — szólalt meg anya, és látva, hogy a kislány nem mozdul, nyugodtan, indulat nélkül megismételte —, vedd fel szépen, és add oda a nenának.

Anya hangja valahogy egészen másképp csengett, mint az iménti beszélgetés, lágyan, melegen és a gyerek megbűvölten engedelmeskedett. A néni rámosolygott, és megköszönte a cérnát, de ekkor a bácsi hirtelen visszafordult az ablaktól, ránézett, és a kislány hanyatt-homlok menekült vissza a helyére. Biztonság kedvéért maga elé rakta a mackót, a zsiráfot és a nagy fűlű, selyemszőrű majmot. Azok felett sandított a bácsira, de az ismét tüntetően elfordult, és kifelé nézett az ablakon.

A kislány kíváncsi lett. Ő is felállt, és odament az ablakhoz, előbb szégyenlősen, azután pipiskedve belekapaszkodott az ablakpárkányba, de hiába, nem látott semmit. Az ablak magasan volt, és ő végül is csalódottan visszafordult a játékaihoz.

— Úgy beszélsz, mintha nehezedre esne, hogy itt van nálatok — szólalt meg ismét a néni.

— Én nem mondtam, hogy nehezemre esik — válaszolta sötéten apa —, de azért nem is mindegy.

— Mi a nem mindegy? Nálunk is három hónapig volt — mondta a néni —, mit csináljunk, nem tehetjük ki az utcára.

— Nem is rólad van szó, ne tettesd magad, tudod te nagyon jól, hogy miről beszélek . . .

A nagymama félősen pislogott. Megérezte, hogy róla folyik a szó.

— Megyek, főzök egy kávét — mondta anya, szemmel láthatóan azért, hogy ne kelljen részt vennie ebben a beszélgetésben.

A kislány ismét magányos volt a nagy szőnyegen, senki se nézett rá, csak a félszemű mackó üvegszeme és a selyemszőrű majom vidám-bamba ábrázata. Már ismét kezdett lefele görbülni a szája széle, de egyszeriben meggondolta magát, és sírás helyett haragosan belebokszolt a majom hasába, hogy a bábu egészen a bácsi lába elé repült.

És ekkor valami ijesztő dolog történt. Egy vékony mekegő hang szólalt meg a szobában. Mintha valaki azt mondta volna hogy: Jaj de fáj! De ez nem volt se apa, se anya hangja, de senkié a jelenlevők közül.

A gyerek gyanakodva körülnézett. Apa a televíziót nézte, anya kint csörömpölt a konyhában a csészékkal, a néni szorgalmasan horgolt, és mellette a pamlagon rángatózott a gombolyag, a nagymama magába mélyedve bólogatott, a szemét törölgette, bizonyára sok fájdalma valamelyikén kesergett. Úgy látszott, hogy csak a bácsi vette észre, hogy mi történt, mert lehajolt, és felvette a majmot a padlóról.

— Jé! — mondta, és csodálkozva forgatta a kezében a bábút — de hiszen ez a majom beszél!

A szobában mindenki felfigyelt. Bejövet, anya is megállt az ajtóban, kezében a tálcával, amelyen a feketekávés csészék gőzölögtek, és az arcok egy pillanatra felderültek. A kislány értelmetlenül pislogott. A bácsi tovább forgatta, tapogatta a majmot, azután megkérdezte tőle:

— Te jajgattál az előbb, majom?

Anya nevetni készült, de látva, hogy a többiek nem nevetnek, ő is magába fojtotta a nevetést, és csak egy fintor lett belőle, amiből a gyerek nem értett semmit. A bácsi pedig az arca elé emelte a majmot, megrázta, és ekkor ismét hallatszott a mekegő hang:

— Én jajgattam, mert az Editke megütött.

Egyszeriben minden szem a kislány felé fordult, még a nagymama is abba hagyta a szipákolást, és a gyerek szinte összeroppant a vád súlya alatt. Nem értette. Eddig úgy püfölte, rugdosta a majmot, ahogy akarta, és sose jajgatott, se nem árulkodott. Most hiába nézett segélykérően hol az egyikre, hol a másikra, a felnőttek arcán nem látta a megszokott mosolyt. Csak komor vádat látott, amely elől nem volt menekvés.

— Félek — mondta ki a kislány az egyetlen lehető szót ebben a pillanatban, és a felnőttek arca megenyhült. Megértették, hogy túlmentek a határon.

A bácsi vissza is akarta adni a majmot, de a kislány ellökte magától.

— Nem szeretem.

A felnőttek ekkor felnevettek. A kislány kíváncsian nézett hol az apjára, hol az anyjára. Ha nem is értette a dolgot, most már legalább tudta, hogy mégiscsak tréfa volt. Megengesztelődve visszafogadta a majmot, és az ölébe vette.

A felnőttek azon nyomban meg is feledkeztek róla, és folytatták a maguk szócsatáját, halkán, hogy a nagymama ne értsen belőle.

— Nem kell haragudni rájuk — mondta a néni —, nem feledkeztek ők meg a mamáról, csak nagyon messze vannak. Ők külföldről nem tehetik meg azt, amit mi idehaza teszünk érte.

— Az én hibám, hogy itthon maradtam? — acsarkodott tovább apa. — Én is kimehettem volna németbe.

— Ami igaz, az igaz, amikor osztozni kellett az örökségen, akkor mind hazajött... Akkor nem voltak messze.

— Egyszerűen nem kellett volna eladni a házat, és kész! Ott maradhatott volna.

— Ugyan, ne beszélj, hiszen nincs ott, aki egy pohár vizet adna neki. Amikor rosszul lett, akkor is véletlenül találtak rá a szomszédok.

Anya óvatosan rakosgatta szét a kávéscsészéket mindenki elé, mintha ez lett volna az ő részvétele a testvérek beszélgetésében. A nagymama azonban ijedten kapkodta a tekintetét egyikről a másikra. Tapasztalatból tudta, hogy ha csendesre fogják a szót, akkor az nem jót jelent. Egész életében hangos volt körülötte a ház, és félt a csendtől, még jobban a magánytól, és magában motyogva előhozakodott az egyetlen és örök védekezésével:

— Öt gyereket neveltünk fel szegény apáttal. Nem volt az könnyű.

— Tudjuk mi ezt, mama — szólt rá apa ingerülten —, csak van, aki elfelejtette.

— Nekem minden gyerekem egyforma — motyogta tovább a nagymama —, mind egyformán szeretem.

— Így van ez, ha az ember megöregszik — próbált bekapcsolódni anyja.

— Így — mondta a néni —, majd meglátjátok ti is, ha megöregedtek, ha megnő a lányotok, férjhez megy, itthagyt benneteket.

A nevezett közben ült a szőnyegen, elkecseregett igyekezettel nyomogatta a majom hasát, de az csak nem akart megszólalni. Pedig a bácsi kezében az előbb beszélt. A kislány a pamlag felé sandított, ahol a bácsi ült. A bácsi őt nézte, és mosolygott. A gyerek ettől felbátorodott, és odanyújtotta neki a majmot:

— Beszéljen!

A bácsi elvette a bábút, forgatta, nézegette, és végül megkérdezte:

— Tudsz te beszélni majom? — Megnyomta a bábú hasát, és a vékony mekegő hang ismét megszólalt.

— Tudok, tudok! Szervusz, Editke! Mit csinálsz?

A kislány tátott szájjal nézte az újabb csodát. Most már nem félt. Inkább kíváncsi volt. Felállt, és jobbra-balra oldalozva megpróbálta kilesni a titkot. Hiába, se a majom, se a bácsi háta mögött nem látott semmit. Körülnézett a szobában, de senki se figyelt oda, csak a bácsi mosolygott rá, és lóbálta a kezében a majmot.

Ekkor megértette a gyerek, hogy a titok nem látható és abban van, hogy csak a kettőjüké: az övé és a bácsié. Ez a felismerés

annyira fellelkesítette, hogy felmászott a pamlagra, elfészkelődött a néni és a bácsi között, és tettetett komolysággal megkérdezte:

— Mit csinálsz, majom?

Most a bácsi lepődött meg. A kislány kifejezéséből ítélve, nem volt egészen bizonyos benne, hogy kinek szólt a megszólítás, de azután úgy vélte, legokosabb lesz játszani a játékot. Arca elé emelte hát a majmot, megnyomta hasát, és a mekegő hang megszólalt:

— Éhes vagyok, Editke!

A gyerek csak egy pillanatig gondolkozott, azután felkapta maga mellől a cérnagombolyagot, és odanyújtotta: Tessék!

A majom azonban megrázta a fejét, és ismét felmekegett:

— Nekem ez nem kell! Add a nenának, Editke!

A gyerek lelkesen teljesítette a parancsot. Átadta a cérnát, a néni megköszönte és visszatette maga mellé a pamlagra.

— Mit csinálsz, majom? — tette fel ismét a kérdést a kislány, szemmel láthatóan ugyanazt a feleletet várva, amit az imént kapott, mert már nyúlt is a gombolyagért, de a bácsi beavatkozott:

— Kérdezd meg tőle, Editke, hogy szereti-e a banánt?

— Szereted a banántot, majom — kérdezte engedelmesen a kicsi, és hibás szójejtésével mosolyt csalt a felnőttek komor arcára.

— Szeretem ám, szeretem — ujjongott vékony hangon a majom.

— Adjál neki banánt, Editke — szólt közbe ismét a bácsi.

A gyerek gondolkozott, azután becsukta parányi markát, és odanyújtotta:

— Tessék majom, egyél!

— Köszönöm, Editke, jaj de finom!

— Mit csinálsz, majom? — kérdezte ismét a kislány, és lassan kialakult a játék forgatókönyve: előbb a cérna, azután a banán, majd álmos lett a majom és aludhatott egyet, azután kezdődött minden előlről.

A gyerek belemelegedett a játékba, és már nem is a tartalma érdekelt, hanem az egymást követő műveletek ritmusa.

— Mit csinálsz, majom? — és a válaszra mint a megszállott, egyre gyorsabban adogatta neki előbb a cérnát, utána a képzeletbeli banánt, majd fellökte, hogy aludjon, és maga is elvetette magát a pamlagon, de csak egy másodpercre, azután felugrott, és minden kezdődött előlről.

A felnőttek nem figyeltek oda. Ismét a maguk gondjával voltak elfoglalva. A nagymama olyasmit sepegett ismét, hogy nem volt könnyű öt gyereket felnevelni:

— Apátok a malomba járt zsákolni, én meg mosni jártam házakhoz. Nem bírtunk iskoláztatni benneteket, de mindegyikőtöknek kenyeret adtunk a kezébe.

— Engem nem érdekel, hogy messze vannak — mondta fojtott hangon apa. — Vállalja mindenki a maga részét tisztességesen.

— Hogyan vállalja? — kérdezte a néni.

— Egyszerűen. Összeadjuk a pénzt, és fizetünk érte.

— Fizetünk!? Hol?! Csak nem akarsz az anyádat beadni az aggok házába!?

— Miért ne? — mondta apa dacosan. — Azután, hogy enyhíten a kimondott szó súlyán, hozzátette: — Mások is ott vannak. Ott legalább lesz, aki ápolja.

De ez már nem segített. A kimondott szó ránehezedett mindannyiukra.

— Ki hitte volna, hogy ide jut szegény — mondta a néni, és elővette a zsebkendőjét, mintha az orrát akarná törölni —, de én se vehetem magamhoz, egész nap nincs odahaza senki.

A nagymama a lassan már sötétedő szobában nem tudta a beszélők szájáról leolvasni, hogy mit mondanak, inkább csak megérezte, hogy itt most eldőlt az ő sorsa, és csendesen sírni kezdett.

Egy ideig nem hallatszott semmi más, csak ez a sírás. Azután a kislány ismét rákezdte a mondókáját:

— Mit csinálsz, majom?

Ezúttal azonban nem kapott választ. A majom élettelenül lógott a bácsi kezében, aki most már nem is mosolygott, hanem komoran elnézett a gyerek feje felett valahova a semmibe.

— Mit csinálsz, majom? Mit csinálsz, majom? — kiabálta most már a kislány megállás nélkül és szinte toporzékolva, de hiába, a majom továbbra is hallgatott.

A gyereket meglepte a félelem. Érezte, hogy valami megváltozott, hogy valami összeomlik körülötte, és meg akarta menteni mindenáron. Lecsúszott a pamlagról, kikapta a bábút a bácsi kezéből, és rohant vele az anyjához.

— Beszéljen! Na, beszéljen! — nógatta türelmetlenül, de anya is elnézett valahova messze, ki az ablakon, a kopasz téli fák felé, mintha onnan szólították volna, és csak annyira telt az erejéből, hogy megsimogassa a gyerek fejét.

— Beszéljen, beszéljen! — adta volna a kislány hol az egyik, hol a másik kezébe a majmot, de csendesen eltolta magától mindenki.

Csak amikor végső kétségbeesésében odaszaladt a nagymamához, az magához vonta őt is, a bábut is, mohón, mint aki azt reméli, hogy a körülötte megnyíló űr hidegétől megvédi majd ez a két kis puha test. És ahogy vékony öreges hangján tovább sirdogált felettük, az pont olyan volt, mint amikor az imént a bácsi kezében beszélt a majom.

A gyerek meg is kérdezte még egyszer, hogy „mit csinálsz, majom”, de mivel ismét csak sírás volt a válasz és azon túl a csend, rájött, hogy hiába, ez már nem az a régi játék, és halkán, szomorúan, ahogyan a becsapottak, az elárultak szoktak, ő is sírni kezdett.